

Gespreksnotitie rondetafelgesprek Nederlands slavernijverleden

Tweede Kamer, donderdag 13 januari 2022

Spreker: Linda Nooitmeer, Voorzitter NiNsee

Inleiding

Het NiNsee is opgericht op 24 juni 2002. Zij is ontstaan na een intensieve lobby van Surinamers en Antilliaanse met Afrikaanse roots die vanaf hun komst in Nederland in de jaren 60 het noodzakelijk vonden om te komen tot een instituut dat de kennis over het trans-Atlantisch slavernijverleden over het voetlicht zou brengen. Deze gemeenschap werd vaak onderworpen aan institutioneel racisme (afrofobie) en vond het moeilijk zich daartegen te wapenen. Men was de mening toegedaan dat meer kennis over het trans-Atlantisch slavernijverleden en aandacht voor de erfenis (doorwerking) daarvan zou bijdragen aan de bestrijding. De eerste herdenking afschaffing Trans-atlantische slavernij was dan ook op 01 juli 1963.

In 1998 kwam de drang tot uitvoeren van deze visie tot een climax en werd deze geconcretiseerd met een petitie, samengesteld door de Pan-Afrikaanse beweging Sophiedela. Mevrouw Dr. Beryl Biekman, thans voorzitter van het LPS (Landelijk Platform Slavernijverleden) was één van de illustere voorhoedelopers binnen deze beweging. Maar ook dhr Roy Groenberg, voorzitter van Stichting Eer en Herstel, dhr. Roy Ristie voorzitter van het comité 30 juni-1 juli en mevrouw Marian Markelo, bestuurslid van NiNsee horen bij de voorhoedelopers.

Deze petitie "Sporen van slavernij" werd op 3 juli 1998 aan de Tweede Kamer aangeboden en resulteerde in 2002 in het Nationaal monument slavernijverleden in het Oosterpark en in de oprichting van het Nationaal Instituut Nederlands Slavernijverleden en Erfenis, het NiNsee.

In de naam NiNsee wordt ook de missie en visie gekaderd: de geschiedenis van de Nederlandse **trans-Atlantische slavernij**, de koloniale en post (neo) koloniale gevolgen van de slavernij met de focus op de geschiedenis van en doorwerking bij de nazaten.

De geschiedenis betreffende de driehoek Afrika, (Caraïbisch) America en Europees Nederland (het Koninkrijk) vanaf 1600 AD tot heden staat centraal.

Het NiNsee hoedt het eigenaarschap van dit deel van de geschiedenis.

Deze afbakening komt echter niet in de naam NiNsee tot uiting. Dit leidt tot discussie over de slavernij, onderdrukking en uitbuiting in andere delen van het historische, Nederlandse imperium, de "Oost", met name in het huidige Indonesië en de eigenaarschap van het NiNsee daarin.

Bij de oprichting in 2002 ging het NiNsee van start met de volgende Rijksopdracht verdeeld over 5 pijlers:

- 1) Herdenking (bezinning) en erkenning (1 juli; Keti Koti)
- 2) Museum (met als doel: herinnering-educatie)
- 3) Educatie (lezing, conferenties, scholen, etc.)
- 4) Onderzoek (ter ondersteuning van herinnering, herdenking, museum en educatie)
- 5) Documentatie

In het kabinet Rutte 1 werd per 01 januari 2012 de Rijkssubsidie stopgezet.

In 2013 maakte NiNsee door tussenkomst van de gemeente Amsterdam een doorstart, waarna het NiNsee tot heden in meer of mindere mate invulling geven aan de pijlers 1,3,4 en 5.

In 2017-18 gaf de gemeente Amsterdam invulling aan de door de Amsterdamse gemeenteraad aangenomen motie om te komen tot een Nationale Museale voorziening Slavernijverleden, met als afbakening het trans-Atlantische Slavernijverleden.

Het NiNsee heeft deelgenomen aan de daarvoor uitgeschreven call en werd met twee organisaties Izi Solutions en Museum zonder muren geselecteerd om invulling te geven aan de bewerkstelling van de Nationale Museale voorziening Slavernijverleden.

In 2019 maakt het kabinet Rutte3 een opening voor een structurele - 4 jaar duur- subsidie (via Mondriaan) van €200.000; te besteden aan de professionalisering van het NiNsee en de financiering van de Nationale en Lokale Herdenkingen.

Thans participeert het NiNsee in de Verkenning Nationale Museale voorziening Slavernijverleden , heeft 10 lokale comités 30 juni-1 juli opgericht om de lokale herdenkingen te versterken, heeft ze stappen gezet om invulling te geven aan een Nationaal Comité slavernijherdenking en heeft ze met het instellen van de Black Achievement Month invulling gegeven aan de ambitie om Nederlanders met Afrikaanse roots en een ieder die een positieve bijdrage levert aan de ontwikkeling van die gemeenschap voor het voetlicht te brengen. Daarnaast zit het NiNsee in de transitie om zich als kenniscentrum te ontwikkelen.

Het NiNsee is een verbindende, publieke organisatie die een helende rol wil spelen voor de Nederlandse samenleving als geheel.

De term “Gedeeld verleden, gezamenlijke toekomst” wordt door het NiNsee als centrale motivatie uitgedragen.

Het cultureel welzijn van de nazaten van de tot slaafgemaakten speelt daarnaast een leidende rol. Daarmee is het NiNsee verplicht gestalte te geven aan doorwerking van het verleden en het daaruit voortvloeiende en ondervonden racisme en discriminatie. Wegen naar herstel in maatschappelijke positie en beeldvorming leidend tot onbetwistbare gelijkwaardigheid zijn opdracht voor het NiNsee.

De verschillende thema's die door het NiNsee uitgewerkt worden, laten zich goed samenvatten door: Eigenaarschap, Excuses, Reparatie & Verwerken

Het NiNsee heeft een 5 koppig onbezoldigd bestuur en een staf met 5 fte die onder leiding staat van de directeur, dhr. U. Vyent.

Waar zet het NiNsee op in?

Zoals eerder betoogd ontleedt het NiNsee haar bestaansrecht aan het diep gewortelde gevoel van urgentie bij de Afro- Caribische gemeenschap in Nederland om institutioneel racisme aan de kaak te stellen en het hoofd te bieden.

Institutioneel racisme

Het NiNsee weet vanuit haar expertise en jarenlange ervaring dat het voortbestaan van institutioneel racisme in belangrijke mate te maken heeft met onbekendheid met de werkelijke aard van de problematiek en handelingsverlegenheid in de verhouding met Nederlanders met Afrikaanse roots. Dit is in hoge mate te wijten aan het vrijwel ontbreken van goede verbindingen met mensen van Afrikaanse afkomst, waardoor informatie en inzichten over datgene waar zij dagelijks tegenaanlopen niet goed worden uitgewisseld met degenen die er iets mee zouden willen, kunnen en moeten doen. Deze doorwerkingen kennen vele kanten, maar met name één kernelement is voor de huidige discussies van centraal belang.

Doorwerkingen van het verleden.

Wat nog onvoldoende beseft wordt, is dat vooral voor Nederlanders met Afrikaanse roots de doorwerking van de slavernij en de koloniale tijd vaak centraal staat bij het interpreteren en verwerken van de dagelijkse ervaringen en het werken aan de eigen toekomst. Het gaat dan zowel om de doorwerking van de slavernij en de koloniale tijd in de eigen gemeenschappen, als ook de doorwerking ervan in het Nederlandse 'cultureel archief'. Een land dat een geschiedenis heeft van 400 jaar slavernij zal dat in haar DNA met zich meedragen. Dat slavernijverleden zal zich bewust en onbewust manifesteren in het gedrag van alle lagen van die samenleving. Deze erfenis kan niet anders dan zowel sociaal als cultureel als economische zijn weerslag hebben. Kennis in de samenleving over dat gedeelde verleden is dan ook de eerste stap tot inzet voor verandering. Onderdeel van de overlevering bij Nederlanders met Afrikaanse roots is een historisch gevormd wantrouwen tegenover de witte wereld. Dit wordt vaak ten onrechte aangezien voor een minderwaardigheidscomplex of een negatief zelfbeeld. En dat wordt dan al te vaak als verklaring gezien als men ziet dat mensen met Afrikaanse roots terughoudend, ogenschijnlijk weinig ambitieus of defensief opereren als het gaat om bijvoorbeeld onderwijs- en beroepskeuze. Maar dat is een onjuiste aanname. In werkelijkheid gaat het om een vorm van begrijpelijk pessimisme over de eigen toekomst, omdat die sterk afhangt van de mate waarin de samenleving waar zij ook onderdeel van zijn eerlijke kansen biedt.

Institutioneel racisme versterkt dit gebrek aan vertrouwen en werkt verlamdend op ambities, initiatief en ondernemerschap.

Een onderdeel van het probleem is ook dat het vermogen om zélf iets aan deze hele situatie te doen door een aantal maatschappelijke ontwikkelingen in de loop der jaren alleen maar is afgezwakt en weggepoetst. Daardoor ontbreekt er signalering, laat staan een breed gedragen vertegenwoordiging rond deze specifieke vormen van groepsgebonden problematieken.

Het vermogen om op eigen kracht tot effectief verwerking van het slavernijverleden te komen en om de witte omgeving daar krachtig op aan te spreken is er op achteruit gegaan.

Het NiNsee ziet dit alles duidelijk terug in de huidige protestgolf rond 'Black Live Matters'. Zwarte en witte jongeren willen wel meer weten over de Nederlandse en afro-Nederlandse geschiedenis, maar voor hun informatie oriënteren zij zich nu nog sterk op verhalen en gebeurtenissen uit de Verenigde Staten, terwijl de eigen geschiedenis van de driehoek - Nederland, (Zuid-) Amerika en Afrika - genoeg aanleiding geeft tot reflectie over de oorsprong van de doorwerking van het verleden en negatieve, versimpelde beeldvorming rond nazaten van dat verleden.

Ook richt de nieuwe generatie zich tegen *symbolen* van institutioneel en historisch racisme.

Maar in wezen zijn ze duidelijk nog op zoek naar wegen om de *reële* structuren en praktijken die hen dwarszitten aan te pakken. Etnisch profileren, onder-advisering door basisscholen, discriminatie op de arbeids-, woning- en kapitaalmarkt. Het zijn allemaal voorbeelden van institutioneel racisme die vanuit een historisch begrip zouden moeten worden aangepakt, in het volle besef van de essentiële betekenis van de doorwerking van het slavernij- en koloniale verleden.

Progressie.

Witte Nederlanders zouden enorm baat hebben bij meer kennis van dat verleden. Historisch inzicht over wat de zwarte gemeenschappen hebben doorgemaakt zal helpen los te komen van de koloniale erfenis in het denken. Het zal hen in staat stellen veel meer te doen om het diepgewortelde wantrouwen bij de zwarte gemeenschappen te helpen wegnemen. In dit verband citeren wij graag een zwarte jongere die zijn alledaagse ervaring met de onkunde van zijn witte omgeving samenvat met: 'wat je niet kent, kan je ook niet herkennen'.

Maar ook zwarte Nederlanders zijn er bij gebaat om adequate kennis en inzicht in het verleden van de koloniale tijd te verkrijgen, die immers zo sterk hun eigen cultuur heeft medebepaald. Iedereen heeft dus in feite baat bij meer kennis, ontwikkeling van die kennis en het delen en samen verwerken en interpreteren van die kennis. Historische kennis nuanceert en verbetert het gesprek, op weg naar concrete oplossingen. Er wordt nu van diverse kanten wel op gewezen dat er in Nederland al tal van onderzoeken en rapporten liggen over vormen van institutioneel racisme. De oproep die daar dan aan wordt gekoppeld is dat het nu tijd wordt om wat er in al die teksten staat eindelijk eens uit te voeren.

Het NiNsee meent dat mensen in staat moeten worden gesteld om te denken en te handelen vanuit de kern van het probleem; dus op basis van historische kennis en dialoog. Vanuit ons vakgebied gezien stellen wij dat die kennis er eigenlijk voor een deel wel is, en ook door wetenschappers en beheerders van erfgoed voortdurend verder wordt ontwikkeld.

Waar het om gaat zijn frisse en niet-orthodoxe initiatieven om manieren te ontwikkelen om die kennis urgent te maken, te verspreiden en in te brengen in institutionele processen. Het gaat om werkvormen en vormen van expressie die verbindingen kunnen aanbrengen of herstellen. Om activiteiten die dwars door bepaalde kaders heen de dialoog op gang kunnen brengen en veel mensen in staat kunnen stellen mede- 'probleemeigenaar' te worden. Dit gaat dus om kennis over kennis, specifiek gericht op de grondoorzaken van institutioneel racisme. Ideeën zijn er wel, maar de mogelijkheden om werkelijk iets verder te ontwikkelen zijn minimaal. Daar is dus een krachtig impuls nodig, zodat bijvoorbeeld ook het overheidsapparaat zelf van een stevige kennisupdate voorzien kan worden. Pas dan kunnen problemen zoals discriminatie op de arbeids- en woningmarkt, etnisch profileren en onder advisering in het onderwijs op basis van etniciteit effectief aangepakt worden.

Tot slot

Excuses voor het slavernijverleden.

We stellen vast dat de samenleving nadrukkelijk de vraag weer naar voren gebracht heeft, wanneer komen de formele excuses van het Koninkrijk der Nederlanden voor alle aspecten van het mensonterende slavernijverleden dat onder Rijks verantwoordelijkheid heeft plaatsgevonden. Een slavernijverleden van 400 jaar dat met de daaropvolgende koloniale en postkoloniale tijd van Nederland mede aan de basis ligt van de voortdurende achterstelling die nog steeds door mensen van Afrikaanse afkomst in onze samenleving ondervonden wordt. Dit heikele punt van de excuses verdient naar ons idee een aanpak die zowel in Amsterdam als Rotterdam bewandeld wordt.